

Recension

Norms in Social Interaction: Semantic, Epistemic, and Dynamic

Patrizio Lo Presti

Dissertation. Lund: Department of Philosophy, Lund University, 2015.
222 s. ISBN 978-91-87833-66-3 (tryck); ISBN 978-91-87833-67-0 (pdf)

Denna avhandling studerar frågan om hur människor lär sig, förstår och handlar i enlighet med normer. Tillvägagångssättet är brett, i åtminstone två betydelser av ordet. För det första behandlar författaren såväl sociala som semantiska och epistemiska normer i samma studie. För det andra, och som detta redan antyder, är förståelsen av vad en norm är bred här. Lo Presti följer uttryckligen von Wrights uppfattning, enligt vilken meningen av ”norm” är heterogen, och utan strikta gränser, och därmed svårt att bilda en allmän teori om. Vad som tillhandahålls är ändå ett försök att fånga någon allmän, gemensam kärna i olika domäner och fall.

Studien är en sammanläggningsavhandling med fem publicerade artiklar, en artikel som har lämnats in till granskning, och en lång inledning som introducerar ämnet, klargör den metod som används och jämför den valda teorin med dess huvudsakliga utmanare, och kopplar ihop artiklarna med varandra. Allt som allt gör första delen vad en bra avhandling borde göra, på ett sätt som är tydligt och engagerande.

Hörnstenarna i LoPrestis position kan sägas vara följande två idéer. För det första, så är att studera normativitet inte i första hand att analysera begreppet ”norm”, utan att försöka förstå vad folk gör när de agerar i enlighet med en norm. För det andra – och uppenbarligen i anslutning till denna betoning på mänskliga aktiviteter i stället för språk – så väljer han, utifrån de två huvudsakliga tolkningslinjerna, den kognitiva och icke-kognitiva, att utveckla och försvara den sistnämnda. Arbetet innehåller inte någon detaljerad studie av en eller flera kognitiva modellvarianter. Snarare är metoden att visa på överlägsenheten av de icke-kognitiva metoderna. Författaren ger jämförande analyser som särskilt hänvisar till generalitet och förklaringsvärde som egenskaper hos en bra teori.

Vad betyder då begreppet ”icke-kognitiv modell” i denna avhandling? Författaren skriver inte under på någon redan existerande idé om detta, men ser modellen som en kombination av besläktade men något annorlunda motiverade idéer (på engelska): *embodiment*, *situatedness*, *ecology* och slutligen *enactivism*.

Embodiment tas här i en stark bemärkelse: *embodiment* i en kropp av en viss typ är konstitutivt för hur agenten förstår hur man skall agera. Kunskap och förståelse förstås som ”situated” i den meningen att de delvis utgörs av kontextuella faktorer i miljön (både fysiska och sociala). Miljö uppfattas som, eller kanske snarare ersätts med, begreppet ”nisch”. Med utgångspunkt i J. J. Gibsons teori om perception är idén, som jag förstår den, att överbrygga klyftan mellan den sociala miljön, som något yttre och objektivt, och personens avsikter, värderingar och drivkrafter, som något inre och subjektivt. Nischer består här av mönster om hur människor interagerar socialt med varandra. Normer är, enligt detta synsätt, relationer som människor upprättar i sin sociala interaktion genom att bli en del av en nisch. Snarare än att vara redo och vänta på att förstå dem, och sedan agera i enlighet med dem, visar agentens deltagande i sociala aktiviteter inte bara på ett tillvägagångssätt, utan på den rätta eller korrekta handlingen. Normer produceras och ändras dynamiskt i växelverkan mellan människor, i deltagande av sociala praktiker (snarare än främst propositionella-teoretiska förhandlingar).

Listan över icke-kognitiva teorier är inte bara en lista över potentiella förståelser av icke-kognitivism. De är besläktade, och Lo Presti ser, till exempel, *ecologism* som en följd av de två första, *embodiment* och *situatedness*. Man kan också hävda att denna intressanta om än korta del av avhandlingen fungerar som en belysning av vissa nyckelbegrepp som används för att formulera Lo Prestis egen teori: ”handlingar”, ”förståelse”, ”miljö” och ”interaktion”. Det finns ett specifikt sätt att förstå vad som menas med dessa termer som behövs för att skapa en icke-kognitiv modell som är rimlig och genomtänkt.

Även om den inledande första delen definitivt innehåller mer än en inbjudan och ett preludium till de efterföljande kapitlen, ligger tonvikten i avhandlingen, naturligtvis, på själva artikel-kapitlen.

Den första artikeln är en studie av gemensamma, delade handlingar, och i synnerhet sådana som bäst verkar kunna förklaras av den icke-kognitiva modellen. Exemplet som används är följande: Du är ute och kör. Föraren bakom dig börjar blinka med sina strålkastare. Om bilen bakom dig är en normal bil, blir du förvirrad om vad du ska göra, och undrar om din lucka är öppen, eller vad som nu kunde vara orsak för blinkandet. Men om du märker att det är en ambulans, svänger du för att låta bilen passera utan att vara förvirrad och utan att tänka på varför

du behöver göra så. Lo Prestis poäng är att den avgörande – och enda relevanta – skillnaden i situationen inte utgörs av någon delad övertygelse eller någon delad avsikt, utan av kontexten. Att upptäcka en viss färg och form på bilen är tillräckligt för att du ska agera på ett korrekt sätt.

Lo Presti använder John Searles sociala ontologi, och särskilt hans uppfattning om så kallade statusfunktioner – funktioner hos objekt eller personer, så som medborgarskap, som tillfaller dem på grund av den status som funktionen innebär. Dessa funktioner har ofta dessutom så kallade indikatorer. Indikatorerna, till exempel en vigselring, signalerar statusen hos personen i fråga. Tanken är att förväntningar om handlingsprocedurer inte behöver gå igenom den mödosamma vägen av trosföreställningar om andra agenter trosföreställningar eller åtaganden, utan att det ofta är tillräckligt för gemensamma handlingar att uppmärksamma indikatorer. Denna diskussion framhäver viktiga inslag i Lo Prestis teori: gemensamma handlingar utgör enligt honom en bred kategori som inkluderar exempelvis fallet där en person som kör ambulansen i själva verket är en bankrånare, och därmed knappast delar några mål för handlingarna med andra förare på vägen. Att vidga kategorin av gemensamma handlingar på detta sätt kan vara problematiskt, och missa fenomenet att göra något för ett gemensamt syfte. Å andra sidan måste det erkännas att teorin klarar av att förklara handlingen i fråga, nämligen att ambulansen och andra fordon hanterar situationen i trafikhänseende, och inte orsakar någon kollision.

En intressant motexempel författaren själv tar upp är frågan om skapande och ihållande av statusindikatorer: nog behövs någon starkare mening av vad det är att handla tillsammans, och troligen en som använder sig av den mentala vokabulären av övertygelser och avsikter, även om det finns statusfunktioner och indikatorer? Lo Prestis försiktiga svar i den första artikeln är att han inte ersätter andra teorier med situationalism, utan snarare kompletterar dem. Det skulle ha varit intressant att se vilken relation, om någon, som detta har till kognitivistens eventuella svar. Som Lo Presti noterar tidigare i inledningen, behöver kognitivisten inte medge att tilldelning av kognitiva processer alltid är något explicit eller medvetet. Kan kognitivisten använda denna syn för att förklara exemplen på en handling som uppstår direkt utifrån uppmärksammande av kontexten?

I artikeln som följer tacklar författaren ett relaterat tema, nämligen frågan om orsakssambandet mellan den sociala verkligheten och social förståelse, och argumenterar för en relation av ömsesidigt beroende, eller cirkulärt orsakssamband, mellan de två. Indikatorerna och statusfunktionerna skapas av förståelse, men de påverkar eller orsakar i sin tur social förståelse eller missförstånd. Denna artikel verkar något starkare i

tonen än den tidigare, och tyder på en allmän betoning av nedåtgående riktning i orsakssamband, och i allmänhet av social praktik. I ett annat kapitel, hävdar Lo Presti att regler endast är en del av normativitet, och att artikulation av reglerna är sekundärt i förhållande till en nisch av människor som, som han säger, är ”till sin natur normativ”.

Avhandlingen omfattar två ganska specifika diskussioner, där författaren använder sin egen teoretiska ram för att lösa eller belysa två välkända paradoxer: Wittgensteins syn på att följa regler och Moores paradox. Speciellt den första ger ytterligare rimlighet till den presenterade teorin, genom att argumentera att även mening består i social praktik. I en annan artikel, inför Lo Presti ett intressant alternativ till debatten mellan normativister och icke-normativister om mening. Mening är inte normativ i betydelsen av ”borde” eller ”borde inte”, men inte heller totalt icke-normativ. Den förutsätter normativa egenskaper i användningen av språket, relationer mellan talaren och vad hon gör med ord, såsom åtagande och engagemang, eller åhörarens rätt att ifrågasätta henne.

Även om boken har en struktur, och delvis stil, av en vanlig avhandling, går den långt utöver vad en avhandling vanligtvis gör, när det gäller ambitionsnivå, och i att argumentera för en väldefinierad filosofisk position. Delar av den inledande delen introducerar fältet och särskilt icke-kognitiva positioner bättre än något jag har sett i till exempel internetencyklopedier. Även om läsaren kanske skulle vilja veta mer om hur de metodologiska principer som författaren har satt för sig själv blir uppfyllda (Är teorin för allmän?, Är teorin enklare än konkurrentens teori?), är boken en bra läsning, och ett vittnesbörd om lovande framtid inom fältet.

PAULIINA REMES